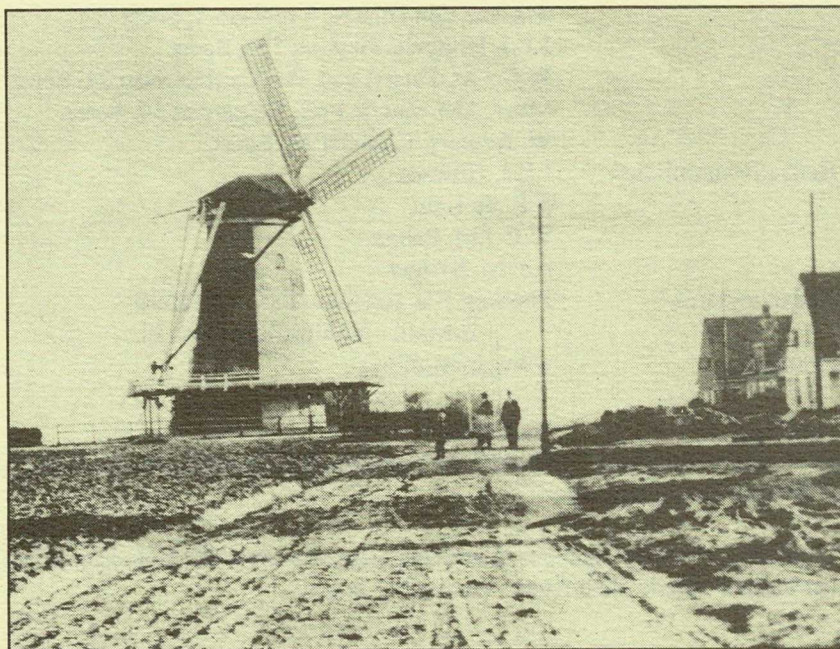

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

voorzijde foto ' Windhond'

binnenzijde voorkant omslag

Foto omslag:

Molen de Windhond, Molenweg - Molenstraat, Soest.

Historische Vereniging Soest

Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: W.P. de Kam, Emmalaan 3, Soest
Secretaris	: Mevr. W.J.M. Schalkx-Jongeling,
Korte Melmweg 21, Soest (035-6012769)
Penningmeester :	A.F.M. Krijger, Clemensstraat 54, Soest
Overige leden	: R.P. van Dorresteyn, Kolonieweg 6a, Soest
A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7, Soest
J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest
W.C.J.M. Peters, van Mecklenburglaan 24, Soest
Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54, Soest.
W. Routers, Cimbaal 19, Soest.
Redactiecommissie	: J.E.J. Hilhorst
W.P. de Kam
W.C.J.M. Peters
A.F.M. Krijger
Redactie-adres	: Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639
E-Mail: johhilh@wanadoo.nl
Homepage	: www.soest.nl/hvs
Omslag	: W. Routers
Grafische verzorging	: Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest
Alle rechten voorbehouden.	

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

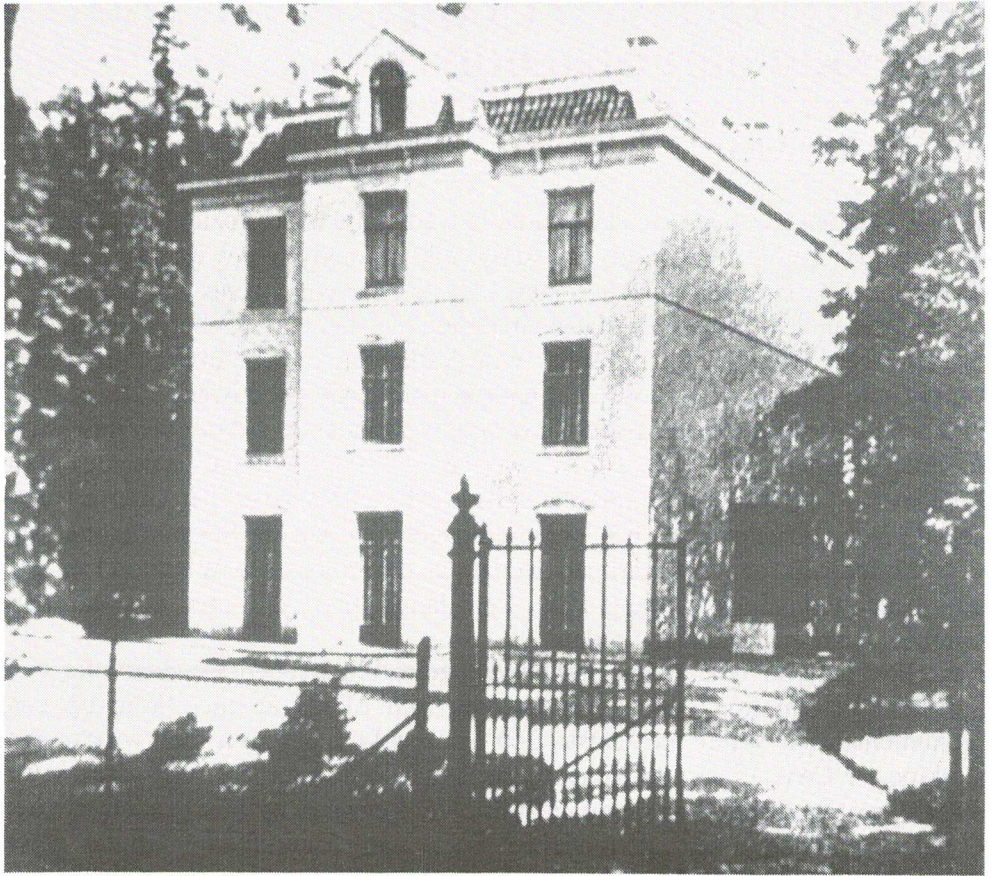
KLOOSTERGEBOUW CENAKEL GELUKKIG NIET OPGEDOECT

J.W. van Steendelaar

Net als van de meeste andere gemeenten in Nederland is het gezicht van Soest in de loop der eeuwen drastisch en soms ook dramatisch gewijzigd. Aan het oorspronkelijk agrarisch dorp herinnert hier en daar nog slechts een boerderij - en die staat in veel gevallen niet eens meer ten dienste van het boerenbedrijf. De meeste boerderijen en de typische, witgekalkte boerenwoninkjes zijn echter verdwenen. Dit geldt ook voor veel andere historische gebouwen, zoals tal van villa's en buitenplaatsen langs de hoofdweg, waaronder de villa Zomerzorg waar schilder/schrijver Jac. van Looy woonde, hotel Eemland aan de Van Weestraat, het beroemde Spreukenhuisje aan het Kerkpad, het Oranje Hotel aan de Burg. Grothestraat, het Verenigingsgebouw aan de Steenhoffstraat, de villa Middelwijk aan het Kerkpad zuidzijde, de molens De Windhond en De Vlijt, het ziekenhuis Zonnegloren. Een lange lijst, die met nog tal van voorbeelden uitgebreid kan worden.

Hetzelfde lot zou ook andere gebouwen getroffen hebben als daar niet een passende bestemming voor gevonden zou zijn of als ze niet tijdig op een monumentenlijst waren geplaatst. Een voorbeeld hiervan is het voormalige slotklooster Cenakel aan de Amersfoortsestraat in Soesterberg. Het dateert van 1927. Van alle huizen van de congregatie werd er geen zo snel gesticht als het Cenakel. Aangemoedigd door deken Fock van Amersfoort nodigde pater Marinus van Es SVD, de rector van het missiehuis Sint Jan (nu Kontakt der Kontinenten) op 15 januari 1927 de zusters van het moederhuis in Steyl schriftelijk uit een huis in Soesterberg te openen. Dit was al beschikbaar: de leegstaande villa pension Eikenhorst van de dames Van der Wiel (voorheen de buitenplaats Hoog en Wel) die de paters SVD sinds 1920 bewoonden voordat ze naar het naastgelegen missiehuis verhuisden. De bisschop, mgr. H. van de Wetering, verleende al op 17 februari toestemming om in Soesterberg een aanbiddingsklooster van de congregatie van de Dienaressen van de Heilige Geest van de altijddurende aanbidding op te richten.

Op 24 juni zegende deken Fock het klooster met een enthousiaste feestpreek plechtig in.

Het eerste onderkomen van de slotzusters in Soesterberg, villa Eikenhorst, op deze in 1904 gedateerde ansichtkaart nog het pension Van der Wiel. De villa werd in 1959 gesloopt.

In 1875 en 1889 stichtte pater Arnold Janssen (SVD, 'Gezelschap van het Goddelijk Woord') in het Limburgse Steyl twee actieve congregaties van resp. Mannelijke en vrouwelijke missionarissen. Daarnaast richtte hij in december 1896 de congregatie van slotzusters 'Dienaressen van de Heilige Geest van de Eeuwigdurende Aanbidding'. Ruim dertig jaar later vestigde de congregatie zich ook in Soesterberg, in het slotklooster Cenakel (= de zaal van het Laatste Avondmaal in Jeruzalem).

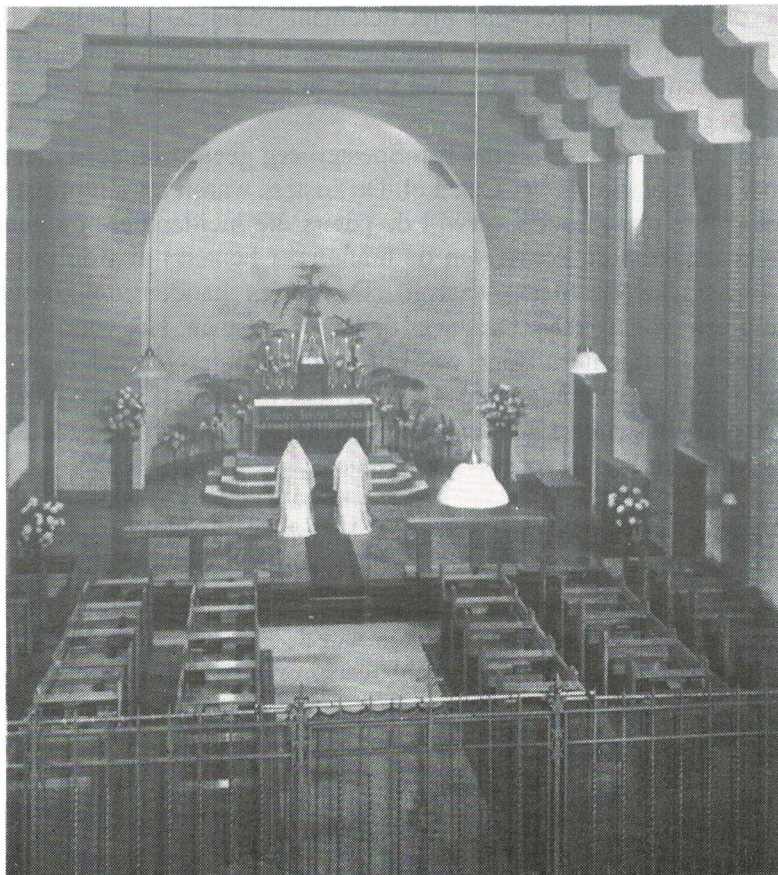
De eerste negen slotzusters kwamen begin 1927 naar Soesterberg. Zij betrokken aan de Amersfoortsestraat de oude villa Eikenhorst, die van de ondeugende jeugd al gauw de naam 'spookhuis' kreeg. Wie na lang wikken en wegen door zijn vriendjes was uitverkoren om over de kloostermuren te klimmen om een paar aardbeien uit de tuin te halen, kwam niet altijd met buit terug. Soms kwamen in het schemerdonker de in lange, witte gewaden geklede kloosterlingen de tuin en zij werden maar al te graag voor spook aangezien. Wie daardoor al snel met bonzend hart en zonder aardbeien terugkwam, kon verzekerd zijn van een heldenverering...

Eikenhorst was vrijgekomen doordat de bewoners, de paters van de SVD, verhuisden naar het nieuwe missiehuis Sint Jan (nu Kontakt der Continenten) ernaast. Hier werden missionarissen opgeleid en uitgezonden. De paters hadden hun oude onderkomen overigens niet helemaal verlaten, zoals later bij toeval duidelijk werd. In 1939 kwam er het nieuwe, in Delftse schoolstijl gebouwde Cenakel. De oude villa bleef nog een tijdje in gebruik als wasserij, maar ging daarna ook tegen de vlakte.

In 1946 werd het brandweerkorps van Soesterberg geconfronteerd met de eerste grote naoorlogse brand: in het Cenakel. De zusters waren op z'n minst verbaasd dat er brand was uitgebroken, terwijl de paters die incidenteel nog gebruik van het klooster maakten de komst van de brandweer bepaald niet op prijs stelden. Bij het blussingswerk bleek waarom. De paters hadden op zolder zonder vergunning een worstrokerij. Daar was de brand ontstaan. Het vuur werd geblust en de paters waren achteraf toch wel blij met de komst van de brandweer. Ze bedankten brandweercommandant Tammer met de mededeling dat zij voor de vrijwillige brandbestrijders zouden bidden. Waarop Tammer de gedenkwaardige woorden sprak: 'Ik heb liever een goede sigaar!'

De congregatie van slotzusters is een beschouwende orde. Dit betekent dat hun allereerste taak het gebed is. Omdat zij ervan overtuigd zijn dat men de geestelijk noodlijdende mens niet alleen kan helpen door daden maar dit ook moet gebeuren door genade af te smeken van de Heilige Geest door middel van gebed, wijden zij zich niet aan sociaal werk, onderwijs, ziekenverpleging etc. Kortom, zij hebben geen taken naar buiten.

Ook in Soesterberg hield dit in dat de slotzusters een teruggetrokken en besloten leven leidden. De dagelijkse boodschappen werden bezorgd. De zusters kwamen dan ook alleen bij hoge uitzondering op straat, bijvoorbeeld voor een bezoek aan dokter of tandarts, om te stemmen of voor specifieke boodschappen. Om zich volledig te kunnen bezinnen op het gebed, was één van de kloosterregels het vermijden van overbodig praten. De zusters probeerden in huis een stiltesfeer te scheppen ten gunste van het gebed. Ze voerden dus geen gesprekken die met het werk niets te maken hadden. Enkel na het avondeten werd de stilte doorbroken door de gesprekken tijdens de recreatie (daar ging het levendig aan toe en werden zelfs wel eens juichkreten geuit, bijvoorbeeld tijdens het favoriete spelletje badminton!). Toch waren de zusters niet wereldvreemd; ze probeerden niet het leven te ontvluchten, zoals nog wel eens werd verondersteld.

Interieuroopname van de Aanbiddingskapel in het Cenakel.

Ze waren wel degelijk op de hoogte van de wereldproblemen, want ze luisterden dagelijks naar het radionieuws en ze lazen kranten. Televisie daarentegen keek men zelden, meestal alleen religieuze programma's.

Ook door de briefcontacten met talloze gelovigen bleven de zusters op de hoogte van de problemen in de samenleving. Het briefapostolaat bestond uit een uitgebreide correspondentie (een kring van vriendschap en gebed) met mensen die de zusters vroegen om geestelijke bijstand of om te bidden bij ziekte. De (soms ook telefonische) verzoeken en de bezoekers die voor een persoonlijk gesprek kwamen, gaven hun de overtuiging dat zij veel konden betekenen voor de noodlijdende mens.

Niet eeuwigdurend

De bezetting van het in 1940 voltooide klooster Cenakel liep de laatste tien jaar sterk terug. Bovendien maakte de hoge leeftijd van enkelen van hen het onmogelijk om te blijven vasthouden aan de eeuwigdurende aanbidding. Er was tot het laatst in de kapel weliswaar nog altijd één zuster in aanbidding voor het Allerheiligste, maar ook door aflossing was het niet meer mogelijk dit doorlopend 24 uur te doen. Zelfs niet door intreding van jonge vrouwen uit Duitsland en de Filippijnen, twee van de vele landen waar de congregatie kloosters heeft.

Aan het eind van de jaren vijftig kende de congregatie een opleving. Er waren toen 26 slotzusters in Soesterberg. Mede ter verbetering van het comfort en de privacy moest het klooster worden uitgebreid. Daardoor maakten onder meer de slaapzalen plaats voor privé-vertrekken voor de bewoonsters. In 1959, nadat de in verval geraakte maar nog steeds wel bewoonde villa was gesloopt, kwam een nieuwe vleugel gereed. Uitgerekend daarna liep het aantal roepingen langzaam terug.

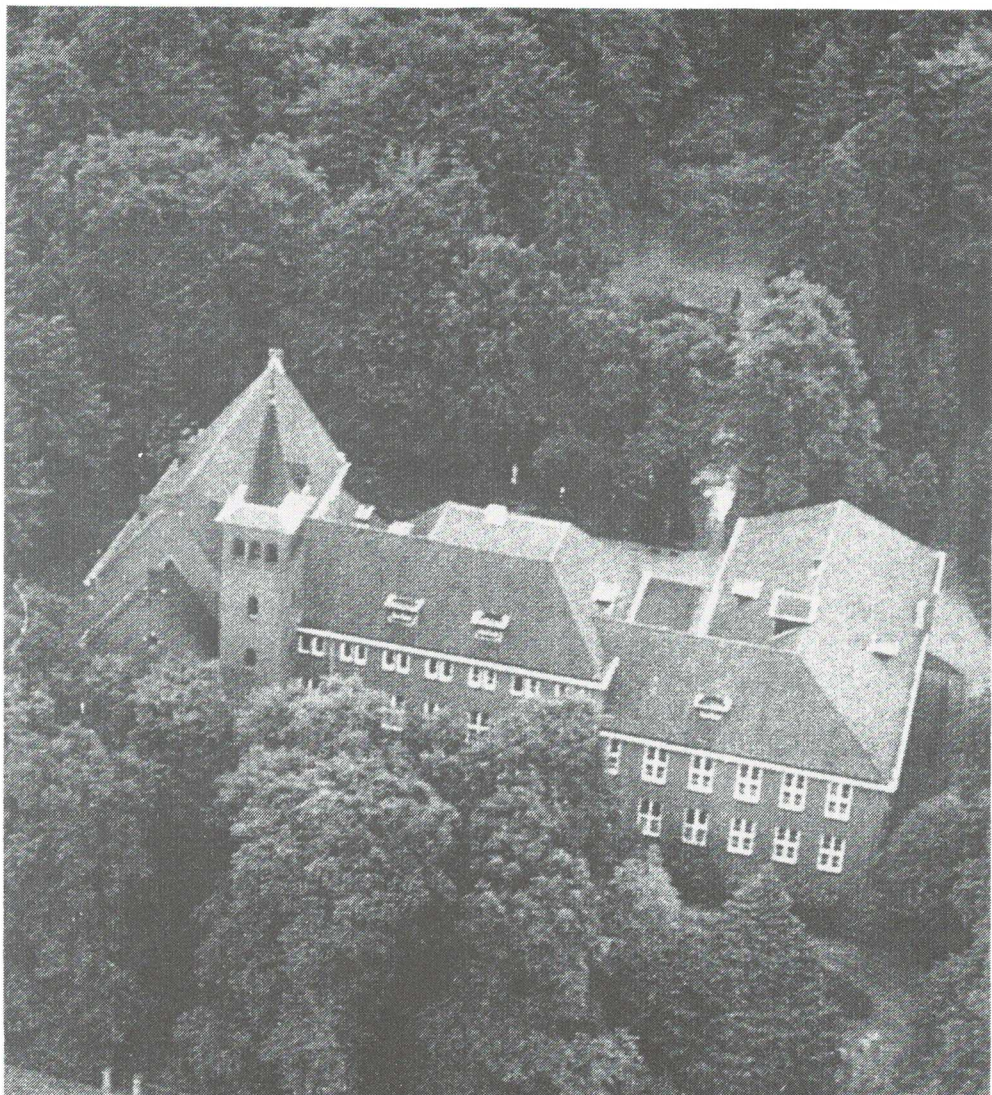
Wat wel gehandhaafd bleef, was de kleine bakkerij waar voor tal van parochies van een mengsel van meel en water hosties werden gebakken met behulp van een speciaal hostieijzer. In de oorlogsjaren was er de dreiging dat de bakkerij door gebrek aan elektriciteit moest worden stilgelegd. Door uit het bisschoppelijk museum in Utrecht hostieijzers te lenen die nog boven het vuur verwarmd moesten worden, kon de productie toch doorgaan. Omstreeks 1985 werd de bakkerij gesloten. Er waren geen zusters die het werk konden voortzetten zonder dat het gebed, toch de voornaamste taak, in het gedrang zou komen. De hostieijzers werden geschonken aan kloosterzusters in andere landen.

Ook in het klooster moest van alles opgeknapt worden. Daarvoor was een speciaal klussenteam van slotzusters beschikbaar.

Aan de dagelijkse bezigheden van de slotzusters veranderde door de jaren heen nauwelijks iets. De dag bestond grotendeels uit gebedsdiensten, afgewisseld door huishoudelijk werk. Er was zelfs een klussenteam voor het doen van kleine klussen. Daarvoor was een werkbank met gereedschap beschikbaar. De was, het schoonhouden van het gebouw, het maken en repareren van de wit-rose habijten waren enkele van de regelmatig terugkerende werkzaamheden.

Inmiddels bestaat het Cenakel niet meer als slotklooster, gevolg van het feit dat er in Nederland bijna geen roepingen meer zijn. Het klooster in Soesterberg, het laatst overgebleven huis in Nederland van de congregatie, is echter niet als zoveel andere fraaie gebouwen tegen de grond gegaan, maar heeft een passende bestemming gekregen, onder meer in de culturele sfeer.

Luchtopname van het Cenakel aan de Amersfoortsestraat in Soesterberg.

VEEFONDS 1832

Ton Hartman

Recent is in de gemeenteraad van Soest gesproken over het archief van Soest. Als regelmatige bezoeker vind ik het wel belangrijk dat meer mensen weten wat er zoal te vinden is. Onderlaatst vroeg ik het archiefstuk 855 ter inzage. Dit bevatte allerlei documenten over de landbouw in de periode 1812-1832. In dit artikel zullen we behandelen : "Staat van het Veefonds over 1832. Gemeente Soest"

Deze lijst die opgemaakt is door de burgemeester van Soest den 24ste Februarij 1832 bevat maar liefst 198 namen van veehouders. Deze zijn gerangschikt naar de wijk waarin ze wonen. Grappig is dat de teller blijkbaar een lift gekregen heeft. Toen hij twee adressen in Middelwijk geteld had ging hij verder met de (grote) Melm en daarna 't Langeindt om veel later weer met Middelwijk verder te gaan.

Ik heb een staatje gemaakt met de gegevens per wijk

Wijk	Aantal veehouders	Runderen		Paarden	
		ouder/jonger dan 2jr.		ouder/jonger dan 3jr.	
Birkt	11	148	63	30	6
Bunt	18	34	7	9	0
Korteindt	15	69	32	18	4
Kerkebuurt	10	38	12	10	2
Middelwijk	16	134	64	30	6
Melm	3	24	15	4	2
Langeindt	35	159	74	39	3
Soestdijk	3	18	10	6	0
Achter den Engh	28	41	14	8	0
Hees	26	49	39	12	0
Berg	19	43	18	10	1
Heeser Eng	9	15	8	2	0
Isfelt	7	23	14	7	0
Totaal	198	795	369	185	25

De lezer die de getallen narekent zal opmerken dat er minimale verschillen inzitten, een telfout in 1832 gemaakt hebben we wel gevonden.

Van deze “veehouders” waren er vier die geen rundvee hadden maar alleen paarden. Deze zullen ze wel voor transportdoeleinden gehad hebben. Dit waren in het Langeindt Hendrik Mets en Hendrik Siebeling en de heer D.F. van der Pant – deze laatste was volgens Gérard Derks de huisarts – en in de Kerkebuurt de heer Snouckaert, deze bewoonde huize “Bleijendaal”.

Verder waren er wel 96 “veehouders” die niet meer dan één koe en soms nog één stuks jongvee hadden en die vermoedelijk ook andere inkomstenbronnen gehad zullen hebben.

Als we in de Bunt de weduwe Hendrik Bos – zij bezat 15 runderen boven 2 jaar en 4 onder de 2 jaar en bovendien 6 paarden boven 3 jaar - erbuiten laten komt het gemiddelde van de overige veehouders amper boven de een rund per bedrijf uit.

Ook Achter den Engh was Wouter Hilhorst met 6 koeien en een volwassen paard al de grootste boer. Op Hees had Melis van Rijn ook zes koeien maar daarnaast zeven beesten beneden de 2 jaar en twee volwassen paarden. Op de Heeser Eng was Bart Blaauwendraat de grootste boer met acht koeien en op de Berg komen we Willem van Maren met negen koeien tegen. Op Isfelt boert Gijsbert van Kleijnweden met de grootste veestapel van tien koeien, vier stuks jongvee en drie volwassen paarden.

Hoewel het maar een momentopname is zal ik de namen van de veehouders met 10 koeien of meer noemen, niet omdat ik voor de kleinere geen respect heb – zij hadden het veel moeilijker om een inkomen te halen – maar omdat deze bedrijven vaak beter herkenbaar zijn voor u als lezer. Tussen haakjes staan de aantallen volwassen runderen en paarden.

In de Birkst komen we tegen Cornelis Stalenhoef (13 + 3), Pieter Janse Hilhorst (14 + 4), Aart Peterse Stalenhoef (16 + 4), Peter Gerritse van Hofslot (16 + 3), Aart Wantenaar (20 + 3), de Weduwe Goosen van den Berg {Jan} (20 + 4), Thomas Wantenaar (22 + 3) en de Weduwe Cornelis Kok (22 + 5). Gezien de komende bedrijfssplitsing van het bedrijf van de wed. Kok is het goed verklaarbaar het grote aantal van 15 runderen onder de twee jaar wat aanwezig was.

Op het Korteindt zijn Jan van 't Klooster (12 + 2) en de Weduwe Rijk Stalenhoef (16 + 3) de grotere boeren.

In de Kerkebuurt zijn de Erven Aart van 't Klooster (18 + 3) van de gelijknamige boerderij bijna groot genoeg om de helft van de veestapel van de wijk te bezitten.

Op de Melm had Peter van Roomen (16 + 2) het dubbele aantal koeien van zijn twee burens samen en in Soestdijk was eigenlijk de weduwe Willem Schimmel (16 + 6) de enigste boer.

Middelwijk had weer wat meer grotere boeren, we noemen Wilhelmus Logtensteijn (14 + 3), Cornelis Steenkamer (15 + 2), Hendrik van 't Klooster (16 + 4), Geurt Hilhorst (16 + 4), Peter van den Bremer (18 + 3) en de weduwe Anthonie Logtensteijn (22 + 4).

Als laatste wijk behandel ik Langeindt waar we tegenkomen Arie van den Hoed (10 + 2), Hendrik Klaasje van Laar (10 + 3), Anthonie Logtensteijn Wzn? (10 + 2), Peter Machielse Dijkmans (20 + 4) en als grootste Wouter Logtensteijn met maar liefst 46 runderen boven de twee jaar, 17 runderen beneden de twee jaar en 9 paarden boven de 3 jaren en 1 jong paard.

Als Wouter Logtensteijn deze veestapel onder een dak hield had hij naar schatting een boerderij met een achterhuis van circa 40 meter lang nodig dus ben ik erg nieuwsgierig waar deze boerderij gestaan heeft. Ook zou ik graag meer weten over de afzet van zijn producten en met hoeveel personeel hij dit bedrijf draaiende hield.

Zoals u ziet is hernieuwd archiefbezoek weer nodig om meer te weten te komen over de geschiedenis van Soest.

PASTOOR RADEMAKER (1795-1872)

J.L. Menne

Ludovicus Rademaker, geboren op 7 augustus 1795 te Mijdrecht, werd in 1825 te Munster (Dld) tot priester gewijd. Hij is dan al 30 jaar. Op zijn 42ste verjaardag, 7 augustus 1837, ontvangt hij als kapelaan te Stadsdam de officiële schriftelijke missive van de Aartspriester G.A. Vermeulen¹ dat hij benoemd is tot pastoor van de R.K. parochie Soesterberg, nog geen maand eerder bij Koninklijk Besluit in het leven geroepen².

Wie is deze Ludovicus Rademaker en wat bezielt hem? Na lezing van zijn talrijke brieven naar kerkelijke instanties (Aartspriester, Bisschop (later), Deken, collega pastoor, etc) naar gouvernementele instanties (Minister, Gouverneur, Burgemeester etc) en na kennisname van zijn zogenaamde "Dagboek"³, waarin hij uitgebreid zijn contacten met het Vorstenhuis, de lagere adel en de gewone man de revue laat passeren, rijst het beeld van een noeste werker, een pionier van het zuiverste water, ook wel een wat simpele ziel, nooit en voor niemand bang, een idealist, die er vurig naar verlangt de eenvoudigste mensen vooral middels het geloof gelukkiger te maken dan ze zijn.

Waar dominee J.J. Bos (1817-1913), predikant te Soest van 1847 tot 1892, het ontstaan van Soesterberg⁴ in enkele pagina's ordelijk en rationeel samenvat, is pastoor Rademaker rechtstreeks bezig vanuit zijn hart. Dat leidt enerzijds tot vriendschap bij Koning, Minister, Adel en bij de gewone man, maar anderzijds ook tot "hoogoplopende afstand" bij zijn collega W. Steenhoff, pastoor te Soest en P. Gallenkamp Pels, burgemeester van Soest.

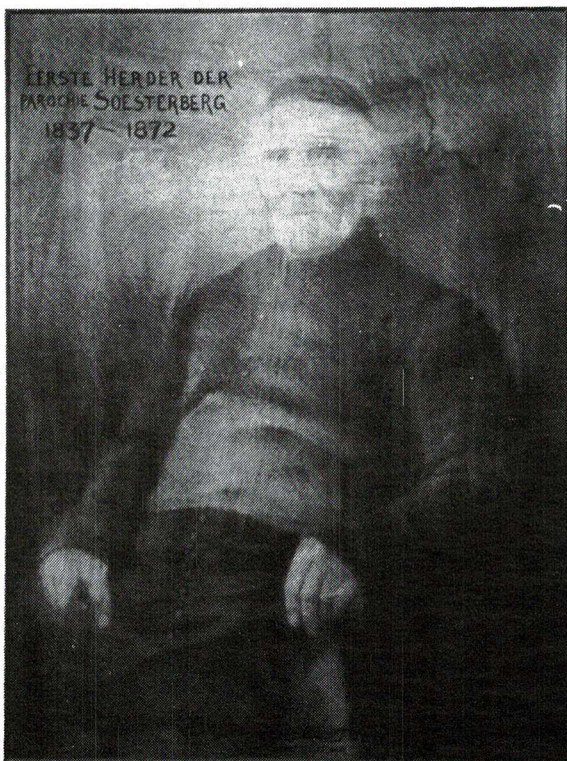
Nu zou dit alles niet zo ontzettend interessant zijn, ware het niet, dat Rademaker door zijn doen en laten in Soesterberg manifest maakt wat dan in het land (veelal onderhuids) speelt:

¹ Brief van de Aartspriester van Utrecht, G.A. Vermeulen te Amersfoort dd. 6 aug. 1837.

² Koninklijk Besluit 12 july 1837, nr 70.

³ Pastoor L. Rademaker: Beschrijving van de oprigting der Statie en het bouwen der Kerk en Pastorie van Soesterberg met de vermelding van hetgene, wat daarop betrekking heeft.

⁴ Ds J.J. Bos: Soest, gemeente in de prov Utrecht. Wat er van hare geschiedenis van de vroegste tijden tot op heden bekend is.

- De liberalisering en daarmee de (voorzichtige) democratisering van het bestuur van land, provincie en gemeente;
- De scheiding van Kerk en Staat in het algemeen en de veranderende verhouding Protestant-Katholiek in het bijzonder;
- Het herstel der (R.K.) Kerkelijke hiërarchie.

Tezamen met de wens van de Koning, dat die onherbergzame woeste heide omwille van ieders veiligheid geciviliseerd dient te worden, maakt Soesterberg in zijn ontstaan en in zijn beginjaren zo buitengewoon interessant. De Thorbeckiaanse vrijheid werkt in Soesterberg immers averechts uit. Ja, de gemeente raakt in een kostbaar gerechtelijk conflict met Rademaker, die als motor fungeert achter Jhr Bosch van Drakesteijn als partij in een langdurig steekspel. Uiteindelijk kiest de Hoge Raad de zijde van Rademaker en wordt de gemeente (Gallenkamp Pels) veroordeeld tot betaling van 2.200 gulden. Dan zijn we echter al aangeland in de jaren 1857 en 1858. Nog even geduld dus,

want ik ben nog slechts bezig aan een inleiding op “de Soesterberg” van Rademaker. En in het besef, dat ook dat nog maar een gedeelte is van de rijke Soesterbergse historie. Want voegt men daarbij nog de prae-Soesterbergse legering der Napoleontische troepen” en de worsteling van de Nederlandse Luchtvaartpioniers in het Post-Rademaker-tijdperk, nu de Bakermat van de Nederlandse Luchtvaart en Koninklijke Luchtmacht geheten, dan kan in historisch perspectief gesproken worden van Soesterberg als een pure parel in het land.

Het spreekt vanzelf, dat de stichting van de “R.K. Gemeente of Parochie van den Soesterberg” niet plotseling uit de lucht komt vallen. Er was al geruime tijd het belang voor de veiligheid van de wegen en de legerkampen. Op 16 januari 1837 schrijft de burgemeester van Soest, de dan bijna 68-jarige Gerrit van Steijn van Hensbroek een kort diplomatiek briefje ⁵ niet naar den Koning, maar naar de Prins van Oranje, de latere Koning Willem II en vertelt hem, dat hij “verzocht is” door de “voornaamste ingezetenen der gemeente op den Berg woonachtig deselve bevordelijk te zijn in hun verzoek aan Z. Majesteit en hun beminde Koning, dat onder hun midden een kerkje en een pastoryhuis mogt worden gebouwd”. Tactvol laat hij daarbij in het midden of het om een r.k. dan wel een protestants kerkje gaat: “Ter uitbreiding eener Christelijken Godsdienst zin”.

In het officiële rekest aan Zijne Majesteit den Koning, gedateerd 26 maart 1837, blijken de door de burgemeester bedoelde voornaamste ingezetenen op den Berg te zijn: “Willem van Maaren, landman; Gijsbert van den Brink, winkelier; Hendrik Tammer, landman; Willem de Wit, daghuurder; Leonardus Bernardussen, landman; Willem van den Brink, herbergier; Willem Zieltjes, landman en Gerrit van Breukelen, landman, allen woonachtig op den Berg onder de gemeente Soest, Domein van Zijne Koninklijke Hoogheid, de Prins van Oranje, Provincie Utrecht, allen van den Roomsche Katholijke Godsdienst”⁶.

Hier brengt Van Steijn van Hensbroek handig 3 belangrijke elementen bij elkaar: Soest, Den Berg en Domein, waarvan Domein (=erfgoed, kroongoed of eigendom) heel gevoelig ligt, zoals later zal blijken. Zowel de Koning als Van Steijn hechten aan Soest en Den Berg. In hun brieven komt de Amersfoorsche Berg of Amersfoorder Hei niet voor, hoewel dat tot dan toe algemeen wordt gebezigd op kaarten e.d.

⁵ Brief van burgemeester G. van Steijn van Hensbroek aan de Prins van Oranje dd. 16 januari 1837

⁶ Rekest, gerigt aan Zijne Majesteit den Koning dd. 26 maart 1837 en ondertekend door 8 ingezetenen op den Berg

Het zou mij niet verbazen, als Van Steijn van Hensbroek de naam Soesterberg als eerste heeft gesuggereerd, wetend dat die naam ook de Koning zeer welgevallig is. Zeer ter zijde moet ik in dit verband hier vermelden, dat de Griffier der Staten van Utrecht in zijn antwoord aan "den Schout van Zoest (= Gerrit van Steijn van Hensbroek) op 12 juni 1818 het volgende meldt:

N°. 27

EXTRACT uit het Register
der besluiten van de Gedeputeerde
Staten van Utrecht.

Vergadering van Vrijdag den 12 Juny 1818

Is gelezen eene missive van den Schout van Zoest over het uitgraven van steenen door die van Amersfoort, uit de zogenaamde Zoesterberg.

En waarover gedelibereerd zijnde is besloten den Schout van Zoest te rescriberen, zoo als zulks geschied bij deze dat hoezeer zijne IJver en die van de gemeente raad voor de belangen van die gemeente te prijzen is, het nogthans van belang schijnt dezelve te doen opmerken, dat zoo stilzwijgende, aan de Stad Amersfoort sedert onheuchelijke Jaren is toegelaten geworden, Keijen uit de Zoesterberg te graven, en dat het regt om zulks te beletten is ver-

" Is gelezen eene missive van de Schout van Zoest over het uitgraven van steenen door die van Amersfoort uit de zogenaamde Zoesterberg. En waarover gedelibereerd zijnde is besloten den Schout van Zoest te rescriberen, zoo als zulks geschied bij deeze dat hoezeer zijne IJver en die van de gemeente raad voor de belangen van die gemeente te prijzen is, het nogthans van belang schijnt dezelve te doen opmerken, dat zoo stilzwijgende, aan de Stad Amersfoort sedert onheuchelijke Jaren is toegelaten geworden, Keijen uit de Zoesterberg te

graven, en dus het regt om zulks te beletten is verjaard geworden, de gemeente raad zich alvorens over dat regt en het vermogen om zulks te keer te gaan wel zal moeten beraden, en doen adviseren, alzoo in dat geval deze Zaak als een eigendomskwestie bij de Regtbanken te huis behoort en tot het voeren van procedures daar over alvorens Autorisatie van deze vergadering moet verkregen worden, dat het derhalve wel ingezien belangrijker voor de gemeente van Zoest zoude zijn, door behoeftige ingezetenen die keijen zelf te doen uitgraven en aan de Stad Amersfoort of andere belanghebbenden te verkopen, teneinde daardoor als van zelv en langzamerhand het ingeslopen gebruik te keer te gaan.”⁷

Dus in 1818 al is “Zoesterberg” zeer waarschijnlijk door Gerrit van Steijn van Hensbroek aangereikt in zijn brief, waarop bovenbedoelde missive een antwoord is. Vroeg of laat gaat die brief boven tafel komen, hetzij uit de onderaardse gewelven van Joop Piekema dan wel uit het archief van elders. Heerlijk werk.

Terug nu naar het rekest van 26 maart 1837.

Omstandig wordt in dit rekest uiteengezet, dat ingezetenen “2 uren gaans” verwijderd zijn van Amersfoort, Soest of Utrecht en verder “Dat deze verweidering van alle ziels vertroosting nog smartelijker wordt gevoeld, aan de sterfbedden hunner mede ingezetenen, als wanneer het overbrengen van den Priester bij hunne zieltogenden, in de laatste ogenblikken van hun leven, veelal ongepast of te laat moet geschieden, door de verre afstand, die zij moeten afleggen, waardoor zij de laatste vertroosting van hunne Godsdienst moeten ontberen, waaraan zij bij den overgang in de eeuwigheid zo zeer behoefte hebben. Zoo keeren zich de Supplianten, met allen eerbied en dringendste bede tot Uwe Majesteit, ootmoedigst verzoekende, dat het Uwe Majesteit mogt behagen, aan Supplianten eene kleine Kerk of Kapel met eene Pastorij op den Berg te doen bouwen.”⁶

Vanaf nu gaat het balletje wat harder rollen. Er wordt door diverse instanties om opheldering gevraagd omtrent situering, afstand tot alternatieve kerkgebouwen, financiële mogelijkheden, bijdragen van de heidebewoners dan wel van de R.K. Kerk zelf, belastingen, tractement voor de pastoor etc. Ook wordt voorzichtig gevraagd, of het persé een pastoor moet zijn. Is een kapelaan niet genoeg daar?

⁷

Extract uit het Register der Besluiten van Gedeputeerde Staten van Utrecht dd. 12 juny

Echter burgemeester van Steijn van Hensbroek ontpopt zich als een rustig maar behendig en doortastend vechter voor de ingezetenen van den Berg:

“Belangende van den afstand van de kom der Gemeente(Soest) en bijzonder de Kerk van R.K. Eeredienst is mede een paar uren van voorschreven Buurtschap verweiderd, waarbij zich nog het groot inconveniënt voegt, dat men in de Hei een duinstreek doormoet, die des Zomers door het zware Zand allermoeilijkst is te gaan en des Winters bij regen en sneeuw onder water staat, waaruit dan ook de gewoonte onder de Ingezetenen aldaar woonachtig is ontstaan om zich meer langs de straatwegen naar een der aangemelde Steden (Utrecht, Amersfoort) te Kerk te begeven.”⁸

Dat Van Steijn met gevoel voor menselijke verhoudingen de touwtjes subtiel maar niettemin stevig in handen weet te houden bewijst zijn briefje⁹ aan de Gouverneur van Utrecht, waarin hij schrijft dat zijn zoon, notaris te Zeist, tevens gemeentesecretaris van Soest, mondeling van de (zeer populaire) Prins van Oranje zelf heeft vernomen, dat Z.K.Hoogheid met genoegen zou zien als op den Bergh “eene Kerk en Pastorijhuis voor de R.K. Gemeente zou worden gebouwd. Hij vraagt de Gouverneur daarbij behulpzaam te zijn. Beseffend, dat in het gouvernementele wereldje van die dagen de protestanten de lakens uitdelen, neemt hij in het laatste zinnetje wat gas terug: “Ik vleie mij met de hoop dat de Bijschool aldaar met den eersten Mei, voor het onderwijs zal kunnen worden geopend”⁹. Bedoelde (openbare) school zal dan inderdaad starten in een nieuw, zij het pover “schoolhuys op den Berg”¹⁰. Bovendien blijkt de goede relatie met het vorstenhuis niet overdreven: Zijn zoon J.A. van Steijn zal zijn functie van gemeentesecretaris van Soest later verwisselen met een betrekking bij de Koningin-moeder¹¹. Ook de Aarts-priester van Utrecht, G.A. Vermeulen doet een behoorlijke duit in het zakje bij de totstandkoming van Soesterberg. In Mei 1837 ondersteunt hij omstandig het verzoek van de “R.K. bewoners van den Soesterberg”:

⁸ Brief van burgemeester G. van Steijn van Hensbroek aan de Gouverneur van Utrecht dd. 23 maart 1837

⁹ Brief van burgemeester G van Steijn van Hensbroek aan de Gouverneur van Utrecht dd. 23 april 1837.

¹⁰ P.J. Daams: Van Bijschool op den Bergh tot Basisschool Soesterberg, mei 1986

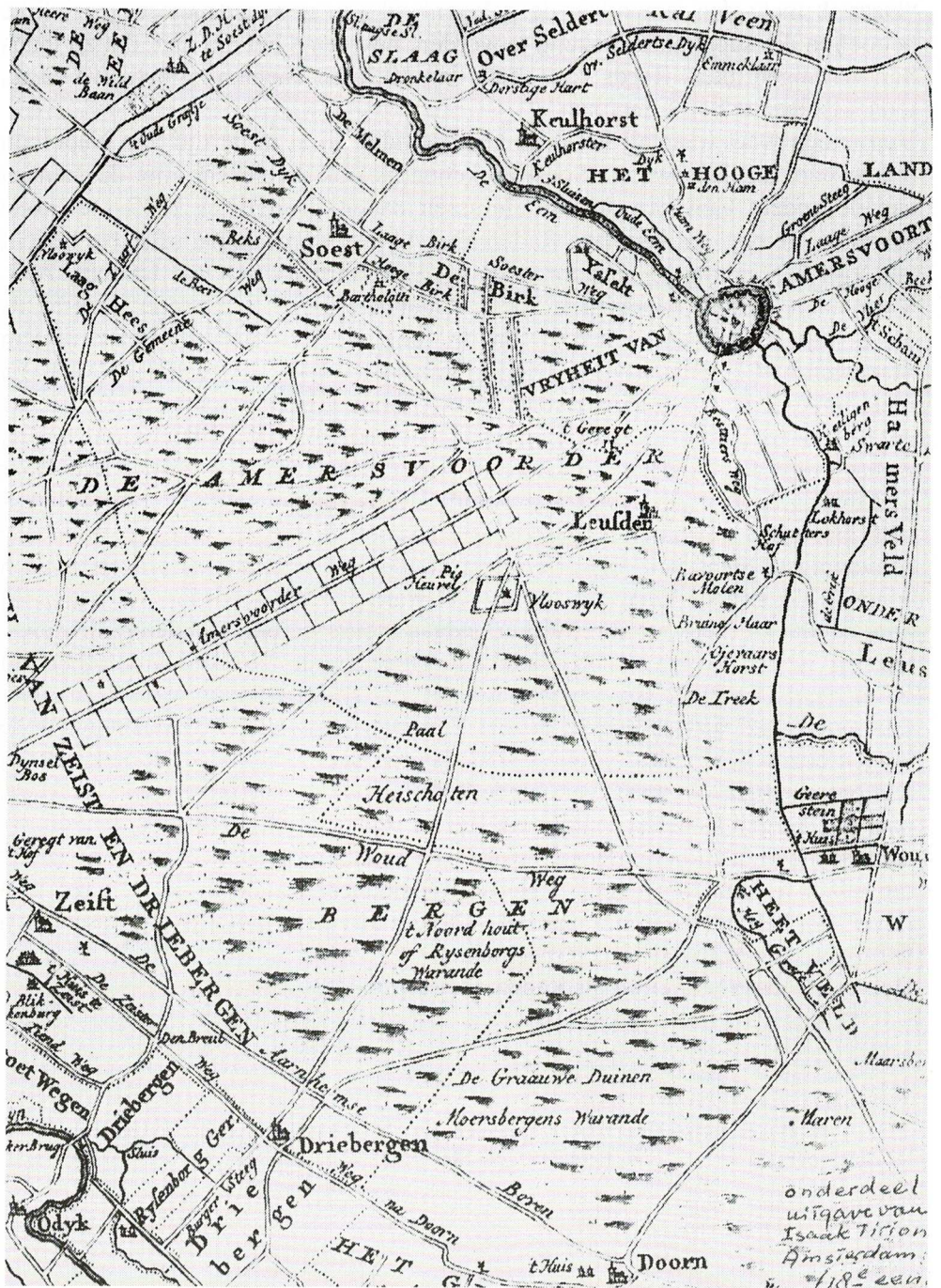
¹¹ Drs W.P. de Kam: Door de Kroon geketenden, Januari 2000 (Met konigin-moeder wordt bedoeld Anna Paulowna Romanova)

“Daar ik meer dan iemand in de gelegenheid ben geweest met de geestelijke behoeften der supplianten bekend te worden, bevreemd het mij niet, dat zij thans hun verlangen uiten. Reeds voor meer dan 30 Jaren voelden zij hetzelfde en ik, toen kapelaan te Soest, met hen”.¹²

Vermeulen weet waar hij het over heeft, omdat hij al in de tijd van Napoleon meelevend kapelaan was te Soest en kennelijk ook meelevend met de mensen aan de andere kant van de bult. Intussen nadert 7 augustus 1837 met rasse schreden, de dag, dat kapelaan Rademaker 42 jaar wordt en het officiële bericht van zijn benoeming tot pastoor ontvangt van Aartspriester van Utrecht, A.G. Vermeulen, eertijds kapelaan te Soest. Rademaker pocht een beetje achteraf als hij in zijn “Dagboek”³ uitlegt, dat hij ook wel pastoor van Beest of van Stadsdam had kunnen worden. Diep in zijn hart wil hij echter “Den Bergh” en niets anders. Een parochie zonder Kerk(gebouw), zonder pastorie en zonder geld. Toen de pastoors der omliggende gemeenten “mij de hutten aanwezen, welke mijne toekomstige gemeente moesten uitmaken”, was Rademaker daar niet treurig om, integendeel. “Ik gevoelde steeds een heimelijke zucht, welke ik zelf niet goed verklaren kon, om een pastoor te mogen worden, onder de eenvoudigste mensen, die er bestaan konden, al woonden ze ook te midden eener heide, zonder Kerk, zonder huis, al ware er zelfs geen dorp, al waren zij arm, zoodat zij niets, tot alles, wat er gedaan moest worden, konden bijdragen.”. Dus een Kerkcollecte van enige betekenis zit er niet in. “Welke heimelijk en mij onverklaarbare zucht mij steeds bijbleef en zelfs zodanig, dat ik er over droomde”. “Ik verlangde niet zozeer dan zeer eenvoudige gemeentenaren te mogen bezitten, al moest ik alles, alles daartoe doen”. Hij zegt dan ook, dat hij niet ontmoedigd was, maar verheugd. “Erkennende dat die onverklaarbare zucht naar iets dergelijks verwezenlijkt was en dit was dan ook mede de reden, dat ik, daar ik meermalen heb kunnen verplaatst worden, al het mogelijke aanwendde om alhier te kunnen blijven”.³ Het is Rademaker ten voeten uit. Hij wil niks liever dan bescheiden zijn, maar het valt hem af en toe moeilijk om bescheiden te blijven. We gaan dat zo nog meemaken.

Hoe ziet Soesterberg er uit als Rademaker aantreedt?

¹² Brief van Aartspriester G.A. Vermeulen, gericht (waarschijnlijk) aan de Generale Directie voor den R.K. Eeredienst dd. Mei 1837.

De afgedrukte kaart geeft een aardige indruk¹³, omdat hierop de moeilijke bereikbaarheid van Soest voor de heidebewoners goed is af te lezen en bovendien wordt aangegeven hoe de Spitsheuvel destijds werd genoemd.

Een sanitaire stop voor de marktkoopman en zijn (eventueel!) paard, op weg naar Amersfoort met zwaar beladen kar met heidebezems, honing etc, kon niet eerder plaatshebben dan bovenop die heuvel, aangezien de helling voor zo'n stop ongeschikt was. Omdat gedetailleerd kaartmateriaal van de situering der hutten en ook schilderijen, tekeningen, primitieve foto's daarvan lijken te ontbreken, het is 7 augustus 1837, is de beschrijving van Rademaker in zijn "Dagboek"³ zeer interessant: "Bij mijne komst alhier zag men geen huis aan den straat dan een ellendig kroegje tegenover de plaats, waar thans de school staat en hetwelk daarna in een bakkerij veranderd is, behalve nog de oude tempel en een huisje aan het centrum van het kamp, terwijl de plaats waar thans de kerk staat een eiken wal was, voor welke het langs de straat digt met sparrenbomen beplant was, zijnde het huis van Van Maren of Sterrenberg digt achter het hout verborgen, evenals alle andere woningen en hutten om der veiligheids-wille waarom deze weg een treurig aanzien en voor velen er zeer gevaarlijk uitzag en daarom dan ook voor zeer berucht gehouden werd, als woonde hier niets anders dan struikrovers en gaauwdieven. Het is hierdoor, dat er dan ook steeds leugenachtige verhalen door den lande verspreid werden van afzetterijen en moorden, welke op de Amersfoortsche heide moeten gepleegd zijn. Reeds was men dan ook al bezig met den aanbouw van eene school en woonhuis, wat echter meer op eene daggelderswoning dan op een schoolhuis geleek en ook daarom na tien jaar afgebroken en geheel op nieuw moest daargesteld worden, doch dit alles geschiedde met overhaasting om ons voor te wezen, want daar ik in den omtrek van 20 minuten 237 R.C. en slechts 36 protestanten vond, meende men, dat wij met de kerk eene school zouden bouwen en daarom stelde men dan eenen meester L. Moesveld uit Amersfoort, een jong mensch, aan, die er reeds enigen tijd woonde, eer ik er kwam."

Nieuwsgierig als Rademaker is, vraagt hij maandag 7 augustus 1837 ook aan enkele "heidebewoners" hoe zij denken over een eigen kerk en pastoor. Een oude vrouw (Smorenborg) ziet het niet zitten: "Och mijnheer, de menschen weten altijd wat te praten, maar hoe zoude dit kunnen geschieden, wie en waarvan zal de kerk gebouwd kunnen worden en waaruit zoude de pastoor bestaan en eten; als de man heide lusten en eten kon, dan zou het mogelijk

¹³

Uitgave van Isaak Titon te Amsterdam, 18^e eeuw, eig. van G.W. v.d. Grift te Soest

wezen; neen mijnheer, gelooft er toch niets van; want de man zoude van honger wegllopen.” Dat gesprekje gaat zo nog even door tot dat de metgezel van Rademaker de vrouw “eenzigszins met nadruk” zegt: “Nu vrouw gaat dan maar voort, er zal wel eens eene Paschen komen en dan zal hij U wel vinden”. Hieruit spreekt een wat angstige macht, 165 jaar na dato nog steeds invoelbaar.

Rademaker laat niet na er aan toe te voegen, dat deze vrouw hem later dikwijls daarvoor excuses (verschooning) heeft gevraagd, “hetwelk ik haar dan ook volgaarne kwijtschold, dewijl het zeer goede menschen waren”. Haar man werd later zelfs nog kerkmeester van de nieuwe kerk. Een andere bejaarde vrouw (Van de Brink) bleek “zeer blijde” met het bericht, dat er een kerk en pastoor zouden komen. “ik er nu bijna nooit zondags komen kan, omdat ik zo aamborstig en kortademig ben.” Als Rademaker haar vraagt waar de kerk dan wel zal komen “wijst de goede vrouw met hare hand in het Sparrenbosch tegenover Sterrenberg en dus werkelijk de plaats aantoonde waar nu de kerk staat”. En Rademaker voegt er met genoegen aan toe: “En waarlijk was het eene brave vrouw, die toen er kerk was, dagelijks, althans zo menigwerf als zij maar konde ter kerk kwam, niet alleen, maar ook buitengewoon goed was voor kerk en pastoor, waaraan zij alles zoude opgeofferd hebben. Bij het passeren van dezen weg zag men bijna niets dan eenige kinderen, welke wel eens langs de wagens liepen om iets te vragen en alzo kwamen wij te Amersfoort aan, alwaar ik door de Aartspriester gewacht werd, en die mij reeds in huis tegemoet kwam, om mij te verwelkomen en mij met mijne pastoorschap te feliciteren terwijl ik vraagde” Maar Amplissime Domine! Waar ligt dat Soesterberg toch? Gij zijt er gepasserd en doorgekomen”³

Het toeval wil, dat de Aartspriester Vermeulen in zijn jonge jaren kapelaan te Soest was en daarom Rademaker aardig wegwijst kan maken in het geheimzinnige Soesterbergse gebied. Op woensdag 9 augustus 1837 tekent Rademaker het kerkreglement “met Willem van Maren en Gijs v.d. Brink, welke reeds als kerkmeesters benoemd waren, wat ook geschied is, in zooverre namelijk dat v.d. Brink, die niet schrijven kon, een x moest zetten”³

(wordt vervolgd)

OPMERKELIJK

UIT: "De Soester" editie van woensdag, 29 augustus 1934

ACTIE COMITÉ SOEST RIJKSWEG

Te Soest heeft zich een comité gevormd ter behartiging der belangen dezer gemeente, betreffende den nieuw aan te leggen Rijksweg. Zitting daarin hebben afgevaardigden van de navolgende corporatiën en vereenigingen:

VVV Soest Vooruit; Ver. Soest-Zuid; A.B.T.B.; C.B.T.B.; R.K. Middenstands-vereeniging; Soester Bouwkring; Centrale Winkeliers Ver.; Chr. Middenstands Ver.; Ver. van Schilderpatroons. Het dag. bestuur bestaat uit de H.H.: P.W. Duin Jr., Voorzitter; G.K. Schuylenburg, Secretaris; G.Raauwendaal, penningmeester. Genoemd comité stelt zich ten doel, te trachten den nieuw aan te leggen Rijksweg NIET buiten Soest, omgelegd te krijgen, doch de bestaande Rijksweg daarvoor in aanmerking te doen komen, met eventueele expansie over andere reeds bestaande of aan te leggen wegen, die daarvoor natuurlijk belangrijke verbeteringen zouden moeten ondergaan. Het comité, dat zich te Amersfoort heeft gevormd met hetzelfde doel, n.l. te voorkomen dat bedoelde rijksweg niet buiten Amersfoort om, doch daar doorheen komt.

Aangezien beide comité's slechts kort hunnen werkzaamheden hebben opgevat, zijn nog geen definitieve mededeelingen te doen.

STADHUIS OP STELTEN

Wim Peters

Als u dit leest zijn de verkiezingen voor de gemeenteraad achter de rug en heeft de raad ook de wethouders benoemd.

Bijna 75 jaar geleden, om precies te zijn op 6 september 1927, kwam om 14.00 uur de toen nieuw gekozen gemeenteraad voor het eerst bijeen. De agenda bestond uit twee punten: 1. Raadsleden en 2. Wethouders.

Onder leiding van burgemeester G. Deketh, die werd geassisteerd door J.G.A. Batenburg de gemeente-secretaris, legden 11 raadsleden de eed respectievelijk de belofte af.

De AR-partij, de R.K.staatspartij, de CHU, de Vrijheidsbond, de Onafhandelijke Arbeidersafgevaardigden en de Onafhankelijken Soesterberg werden in de raad vertegenwoordigd.

(De S.D.A.P. en de Vrijzinnig Democratische-partij goed voor twee leden, respectievelijk een lid in de raadsperiode 1923-1927, ontbraken.)

De raadsleden Endendijk en De Bruijn van de AR-partij; Koenders, Van den Breemer, Hilhorst, Van Klooster en Pronk van de RK-staatspartij; Blik van de CHU; Dammers, Doorman en Gasille van de Vrijheidsbond; Busch als Onafhankelijk Arbeidersafgevaardigde en Grootewal als Onafhankelijke uit Soesterberg namen bezit van het pluche in de raadszaal.

De meeste raadsleden waren nieuw: negen van dertien.

Volgens de notulen van die vergadering voelde de burgemeester de behoefte om een enkel woord te richten tot de nieuwe raad. Na de gebruikelijke plichtplegingen zei hij *“dat hij vanmorgen, toen hij opstond, een sluier van mist zag over het landschap. Het was in de natuur stil en rustig.”* Daarna maakte hij een vergelijking tussen dat ogenblik en de nieuwe raadsperiode waarover ook een sluier ligt.

Waarschijnlijk voorzag hij toch een wat mistige toekomst.

Hij besloot zijn inleidende woorden met een *“van harte welkom”*.

Gemeenteraad anno 1927: helaas zijn niet allen als zodanig herkenbaar

Agendapunt 2 van de vergadering van die middag betrof de benoeming van wethouders.

De eerste die over dit onderwerp het woord vroeg was Mr J.H. van Doorne van de Vrijheidsbond.

Waarschijnlijk voorvoelde burgemeester Deketh problemen want volgens het verslag *“zegt hij wel algemeene beschouwingen over dit punt der agenda zal toelaten, doch dat hij niet kan toestaan dat persoonlijke aanvallen naar voren zullen worden gebracht.”*

De heer van Doorne uitte zich in eerste aanleg door middel van beeldspraak: Hij noemde de voorzitter *“den kapitein die het commando heeft over het scheepje, dat den naam SOEST draagt.”*

Bij het aantreden van de burgemeester zo’n ander half jaar daarvoor *“waren er zeer velen die hun hoofd schudden en zich afvroegen: hoe moet dat gaan. Want dat scheepje Soest (...) was oud en lek aan vele kanten, de bemanning daarvan was de tucht ontwend, want al jaren had een degelijk commando ontbroken. En door gebrek aan goed commando was het scheepje al tegen menigen klip gevaren en was zelfs niet vrij gebleven van aanvallen van roovers.”*

Hij was verder van mening dat onder leiding van de voorzitter *“het schip tenslotte de veilige haven zal bereiken, als u voortgaat dien goeden koers te houden”*

Om dan te vervolgen: *“En thans ligt het schip even stil en is voor een deel nieuwe bemanning aangemonsterd ten bedrage van negen koppen. Uit die bemanning zullen zoo straks twee nieuwe stuurlieden door ons gekozen moeten worden, stuurlieden, die Uw zeer zware taak zullen moeten verlichten’ stuurlieden op wie u zult moeten aankunnen naar welken kant het schip ook zou mogen geslingerd worden door de hevigste stormen. Onze keus is dus moeilijk, omdat ze hoogst verantwoordelijk is. Want die twee stuurlieden mogen slechts één doel voor ogen hebben: U getrouw terzijde staan, met voorbijgang van alle eigenbelangen of belangetjes, hoe gering die dan ook mochten zijn, en uitsluitend het oog houdend op het groote, het evenwichtige belang: de zorg dat het schip de veilige haven binnenkomt.”*

Kortom voor de burgemeester, de wethouders en de raadsleden zou slechts een doel voor ogen moeten staan: het algemeen belang.

“Indien de voortekenen echter niet bedriegen”, zo vervolgt hij, *“zal U en de gemeente Soest dat geluk niet beschoren zijn. En het is m.i. zeer te betreuren, wanneer U bij den aanvang van deze nieuwe vierjarige periode van wal zou moeten steken in gezelschap van een medebestuurder van wien onomstootelijk kan worden aangetoond dat hij de scheidingslijn tusschen gemeentebelang en particulier belang niet weet te trekken, doch getoond heeft dat wanneer die belangen in botsing komen, deze belangenstrijd wordt opgelost ten bate van eigen gewin. Wanneer ik constateer met de kadastrale uittreksels in de hand dat op 7 Mei grond wordt gekocht voor f 6.500,- en op 9 Februari d.a.v. diezelfde grond aan de gemeente wordt verkocht met f 6.000,- winst, terwijl die grond overbodig is voor de gemeente, wanneer ik constateer alweer aan de hand van*

het officieele raadsverslag en officieel afschrift van de betreffende acten, dat de Raad besluit grond te verkoopen aan een voor Soest totaal onbekend persoon, terwijl die grond wordt geleverd aan familie en vrienden van den gemeentefunctionaris die als gemachtigde optreedt, wanneer ik constateer dat diezelfde functionaris zijn terrein door gemeentewerklieden en met gemeentemateriaal laat ophoogen, zoodat daardoor een aardig winstje wordt behaald en zulks terwijl ik alweer aan de hand van de officieele overeenkomst constateer dat de grond waarmede wordt opgehoogd, zonder kosten had kunnen worden verwerkt, wanneer ik alleen naar deze feiten, die U bekend zijn, en die daar ze uit officieele bescheiden blijken, door niemand kunnen weersproken worden, en waarvan ook U niets kunt afdingen, constateer, dan blijkt daaruit voldoende dat juist is wat ik zoojuist zeide, dat aan Uwe zijde behoort te staan niet iemand, die getoond heeft de gemeente te weten gebruiken ten bate van eigen gewin, maar personen die ieder in alle opzichten ten volle kan vertrouwen”.

De heren Grootewal en de Bruijn zijn het eens met de spreker. De laatste adviseert een commissie in het leven te roepen die tot taak krijgt de beschuldigingen te onderzoeken en rapport daarover uit te brengen.

Uit het vervolg van de vergadering valt overigens later op te maken wat er aan de hand is. De RK-partij heeft kennelijk overwogen de heer H. van Klooster voor te dragen de post van wethouder (opnieuw) op zich te nemen. (Hij deed dat al in de raadsperiode 1911-1917 en van 1917 tot 1918). Door “De Soester” is hij beschuldigd van handelingen die niet door de beugel kunnen.

Het raadslid Endendijk (AR) is *“er persoonlijk van overtuigd dat al wat gezegd en geschreven is, laster is. Voor het publiek en voor den persoon in kwestie verdient het aanbeveling dat een dergelijke commissie wordt benoemd.”*

Ook de heer Busch (onafhankelijke arbeidersafgevaardigde) spreekt zich uit voorstander te zijn van een onderzoekscommissie. Naar zijn mening komt aan de Katholieken in de eerste plaats een wethouderszetel toe, doch *“ hij moet het afkeuren dat iemand voor deze functie wordt genoemd, wiens gedrag niet geheel onbesproken genoemd kan worden.”* (Notabene: er is dan nog niemand voorgedragen!)

De heer den Blik (CHU) heeft – tevoren - pogingen gedaan om de wethouders te kiezen uit de twee grootste fracties: R.K. en Vrijheidsbond.

Daarmee was – volgens hem – *“veel achterwege gebleven wat nu de zaak vertroebelt en onzeker maakt. Dan hadden die leden mede getoond hun tijd te begrijpen, en hadden zij wars van partijpolitiek de uitspraak der kiezers geerbiedigd (..)”*

In de tweede ronde krijgt de heer Van Doorne opnieuw het woord. Hij kan instemmen met het in het leven roepen van een commissie. Hij verbindt hieraan een voorwaarde: n.l. de wethoudersverkiezing aanhouden tot na het uitgebrachte rapport.

Deze vergadering kan dan nu geschorst worden en die zal dan over 12 à 14 dagen weer voortgezet kunnen worden.

De burgemeester reageert: *“dat hij reeds in de vorige vergadering medegedeeld heeft dat op het uitbreidingsplan een weg totaal is weggevaagd. Zoals toen reeds gezegd is, was deze kwestie niet ineens op te lossen. Bij het oude college van Burgemeester en Wethouders heeft het denkbeeld voorgezeten om den Raad voor te stellen een commissie in het leven te roepen, die de gehele geschiedenis van de Bunt zal onderzoeken. Het oude college heeft als namen voor deze commissie genoemd de heren Doorman, Van den Breemer, De Bruijn, en Grootewal, met den Burgemeester als Voorzitter. Wat betreft het voorstel van de heer Van Doorne om deze vergadering te schorsen, deelt Spreker mede, dat hij dit in stemming zal brengen, hoewel het geen gang van zaken is, die aanlokkelijk is. Spreker betwijfelt n.l. of de Wet wel toelaat thans de Wethoudersbenoeming niet te doen geschieden, doch wil den Raad over een eventuele schorsing van de vergadering wel laten uitspreken.”*

Nadat duidelijk wordt dat de commissie meer zal onderzoeken dan alleen de Bunt en Van den Breemer zich tegen die commissie verzet wordt met 12 tegen 1 besloten een ad-hoc commissie in te stellen.

Omdat Van den Breemer zich had uitgesproken tegen te zijn (volgens enkele raadsleden: *“wij aan een dergelijk persoon in een commissie niets hebben”*) stellen de heren Busch en van Doorne de heer Koenders (R.K.) voor. Na de stemming (negen leden krijgen stemmen!) bestaat de commissie uit De Bruijn, Doorman, Grootewal en Koenders.

Opnieuw komt daarna de heer Van Doorne terug op zijn voorstel om de wethouders nu niet te verkiezen, doch de vergadering te schorsen. *“Spreker gelooft dat het voor den Voorzitter geen bezwaar kan zijn dat hij korten tijd zonder Wethouders is; de Voorzitter is immers den laatsten tijd wel meer zonder stuurlieden geweest. Spreker gelooft dat het in het belang der gemeente is, dat alzoo gehandeld wordt; deze handelwijze zal een zuivere stemming ten eerste bevorderen. Aangezien de Wet het schorsen der vergadering nergens verbiedt, meent Spreker dat tegen een dergelijke schorsing geen groote overwegende bezwaren bestaan.*

Hij stelt dus voor de vergadering te schorsen en de commissie het onderzoek te laten verrichten.

Uiteraard voelen meer raadsleden zich verplicht wat te zeggen en is een forse minderheid tegen het voorstel tot schorsing. Daarbij gaat het om de vraag of een besluit als dit niet in strijd is met de gemeentewet.

Als een van de raadsleden opmerkt desnoods een uitspraak van de Kroon te willen vernemen merkt de heer Van Doorne *“op dat indien door de Kroon of Ged. Saten bezwaren gemaakt mochten worden, de commissie intusschen wel met haar werk gereed gekomen zal zijn.”*

De burgemeester doet niet moeilijk en schorst de vergadering *“tot het tijdstip waarop de commissie ad hoc haar rapport zal hebben ingediend.”*

Vermoedelijk heeft het besluit geleid tot een zeer hectische situatie in het gemeentehuis. Is een besluit als dit niet in strijd met de wet? Formeel zeker. Hoe dan ook, uit het vervolg van de notulen blijkt dat de burgemeester de uitvoering daarvan niet voor zijn rekening heeft willen/durven nemen. En hij stond alleen want wethouders waren er niet.

Alle raadsleden zijn aan het einde van de middag opgeroepen om ‘s-avonds de geschorste vergadering bij te wonen. Alleen de heer Dammers ontbrak, omdat hij na de middagvergadering naar 's-Hertogenbosch was gereisd en niet op tijd terug zou kunnen zijn.

Burgemeester Deketh *“brengt in herinnering dat hij in de middagvergadering reeds getwijfeld had of schorsing der vergadering wel mogelijk was, aangezien de Wet uitdrukkelijk decreeteert dat de Wethoudersverkiezing moet geschieden op den eersten Dinsdag van September. Spreker, die zich aanvankelijk bij het door den Raad genomen besluit had neergelegd, heeft inmiddels de literatuur en de jurisprudentie nageslagen, en het is hem gebleken dat de aanhouding der wethoudersverkiezing tot over eenige dagen absoluut niet toelaatbaar is.*

Daarom heeft hij de vergadering opnieuw (en nu spoedeisend) bijeengeroepen.

Als hij dan het punt de benoeming van de wethouders aan de orde stelt wordt duidelijk om wie het gaat. De heer van Klooster krijgt gelegenheid wat te zeggen. *“Zijn naam is verschrikkelijk door het slijk gescheurd, zoodanig dat de spanen er van afvlogen.”*

Hij heeft – in overleg met de fractie – besloten zich als kandidaat voor de wethouderszetel terug te trekken. Hij stelt voor de heer Koenders als kandidaat aan te wijzen.

Tenslotte vraagt hij hem in de gelegenheid te stellen zich bij de commissie te verdedigen en dat wordt toegezegd.

Na nog wat “vijven en zessen” over het gegeven dat het raadslid Dammers nog niet aanwezig is besluit de Voorzitter onder grote druk de vergadering opnieuw te schorsen. De notulen: *“ De Voorzitter merkt op dat de schorsing der vergadering tot zijne bevoegdheid behoort. – Spreker is wel bereid de vergadering te schorsen, indien bij geen der leden hiertegen bezwaar bestaat.”*

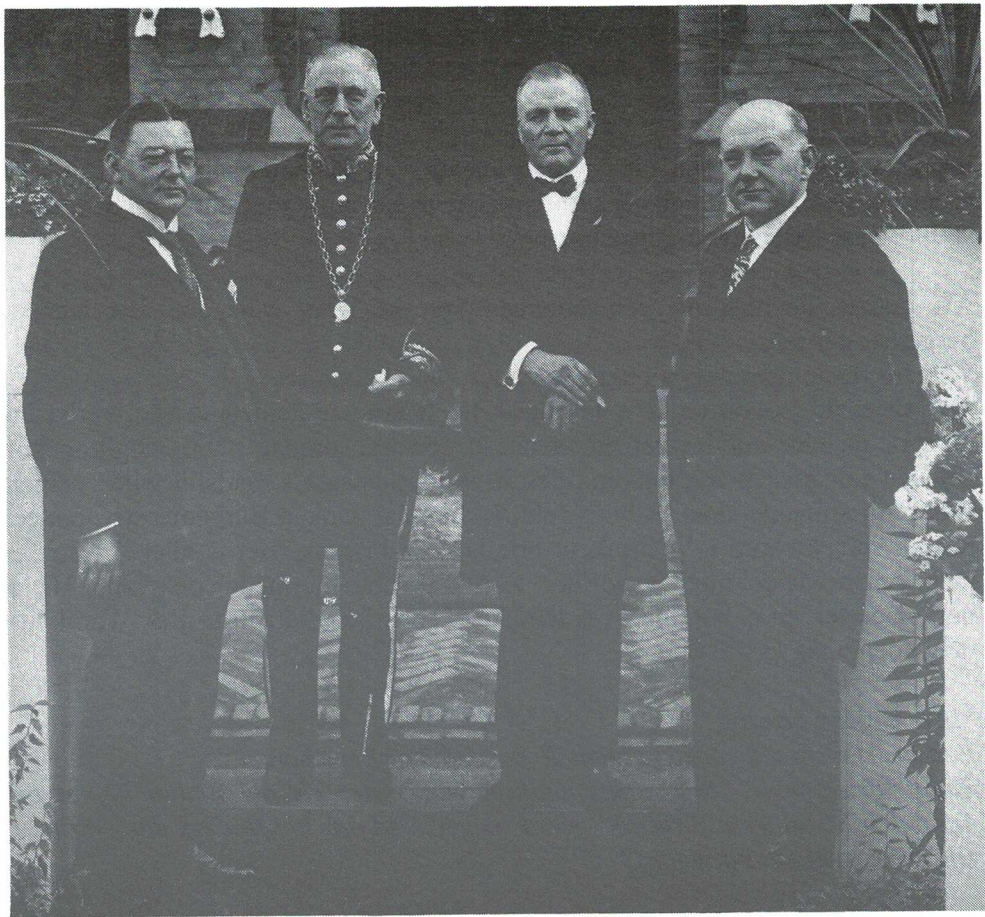
En dat zal wel niet want, hoewel de heer Dammers ontbreekt, wordt de vergadering *“te ruim 9-3/4 uur heropend.”*

In de vakature Van den Berg (CHU 1923-1927) wordt de heer Koenders voorgesteld.

En juist op het moment waarop de stemming begint komt de heer Dammers binnen en krijgt A.J.C. Koenders het vertrouwen van de voltallige raad.

Het opvullen van de vakature Van Elten (RK 1924-1927) gaat niet zomaar. Er zijn twee gegadigden t.w. de heren Endendijk (AR) en Doorman (vrijheidsbond), doch met 7 tegen 6 stemmen wordt de voorkeur gegeven aan A.Endendijk, eerder ook al eens wethouder.

Ongetwijfeld zal burgemeester Deketh die avond een zucht van verlichting hebben geslaakt.

Burgemeester Deketh, wethouders Koenders en Endendijk en gemeente-secretaris Batenburg.

Opmerkelijk

Redactie

In de vergadering van de gemeenteraad van 24 november 1925 neemt burgemeester Jhr P.P. de Beaufort afscheid als burgemeester van Soest. Hij vertrek naar Driebergen-Rijsenburg.

Als oudste lid van de gemeenteraad spreekt Peter van den Breemer de burgemeester toe.

Volgens de notulen zegt hij het volgende:

“Mijnheer de Voorzitter, Uw heengaan heeft in onze gemeente veel verbazing gewekt, en niet minder ben ik verbaasd geweest, omdat U mij nog zoo kort geleden aanspoorde ten blijven, toen ik mijn ontslag als raadslid wilde nemen; wat u mij afraadde, doet U thans zelf. Ik zal maar denken Burgemeester, om een boeren spreekwoord te gebruiken: brie is geen briezak. Het is allebei water en meel, maar lang niet hetzelfde. Zoo zal het hiermede ook zijn. U is burgemeester, en ik ben maar raadslid, dat is ook lang hetzelfde niet. Wat ik niet mag doen, mag U wel doen.”

“Brie is geen briezak”.

Een boeren spreekwoord volgens Peter van den Breemer.

Staat “brie” voor “brij” (een kooksel van water en meel) dan is het ons onduidelijk wat aan “briezak” werd toegevoegd om het anders dan “brie” te zijn. Wie weet het antwoord?

VAN OORSPRONG..... (deel 10)

Marcel Vossestein

Aan de hand van het notulenboek van de voorloper van het IVN-Eemland blikken we terug op het ontstaan van de natuurbeschermingsactiviteiten in Eemland. In krachtige penningen staat het op het schutblad:

Notulenboek der Natuurwacht Vereeniging *"Eemland" gevestigd te Soest*

In een zwierig handschrift is het opgetekend: het ontstaan van het actief beschermen van de natuur. Uit eerbied hieronder ook ditmaal de letterlijke weergave van de bestuursdaden in oorlogstijd. In deze aflevering de bestuursvergadering van 8 juni 1944. Men bereidt de algemene vergadering voor de herbenoeming van een bestuurslid en de benoeming van de kascommissie.

Bestuursvergadering op 8 Juni '44, 3 uur Hotel Trier.

Aanwezig de Heeren: Gasille, Rowe, Vellinga.

Van den Hr Insinger was bericht binnengekomen van verhindering. De Hr. Bosch v. Drakestein is zonder kennisgeving afwezig.

De voorzitter opent de vergadering en brengt naar voren onder welke buitengewoon moeilijke omstandigheden de Natuurwacht thans moet trachten nuttig werkzaam te blijven om later in betere tijden onmiddellijk krachtig het groote werk ter hand te kunnen nemen.

De periodieke aftreding van één bestuurslid, ditmaal het 4de lid de Hr. Insinger, wordt besproken. Het bestuur stelt voor dit lid te verzoeken zich herkiesbaar te stellen, hetgeen dan in de komende Algem. Vergadering verder behandeld zou kunnen worden.

De Algem. Vergadering zal onvoorziene gevallen voorbehouden gehouden worden op Donderdag 29 Juni te 19.30 in de Gouden Ploeg.

Alle leden en contribuanten zullen tijdig de gebruikelijke convocatie ontvangen.

Het bestuur machtigt den secretaris om de volgende leden aan te vragen zitting te willen nemen in de Kas Commissie: Hr. Kroon, Cochuis of Bijhouwer, eventueel van Solt vd Witte, v. Beek, Herwig Visser, indien de eerstgenoemden verhinderd mochten zijn.

Besloten wordt voorts om dit jaar, ondanks de buitengewone tijden, op de gewone wijze de contributies te innen.

Tot zijn spijt moet de Leider constateeren dat nog geen verslag is binnengekomen van de besprekingen gehouden op de jongste vergadering van Bond tegen Verontreiniging van Natuur en Stad. Hopelijk zal dit verslag nog ontvangen worden voor de te houden Algem. Vergadering. Niets meer aan de orde zijnde sluit de Voorzitter circa 4 uur de vergadering.

De Voorzitter,
C. Gasille

De Secretaris,
P.J. Vellenga.

In de volgende aflevering de Algemene Vergadering van 27 juni 1944. Pijnlijk is de afwezigheid van de kascommissie, van vrijwel alle leden en zelfs ook van bestuursleden. Vrijwel alle activiteiten liggen stil. Aan een belangrijk lid kon zelfs de laatste eer niet worden bewezen. Alleen de penningmeester heeft positieve berichten.

VAN DE BOEKENPLANK

De familie Van Bergenhenegouwen (2 delen)
Schouten en secretarissen ten plattelande
van Utrecht 1617
Openbaar vervoer in en rond Eemnes door de
eeuwen heen (deel 1)

Dolderse Kroniek jrg nr 1

Gens Nostra 57 jrg nr 1

Hist.K. Eemnes 23 jrg nr 4

Hoofdwegen in en rond Eemnes door
de eeuwen heen

Tussen Vecht en Eem
19^e jrg nr 4

In de bibliotheek worden de volgende **nieuwe aanwinsten** opgenomen:

Gelukkig in Soest
Herinneringen van Cornelia Maria Smit en
Pieters Smits

Geschonken door
Mw W van de Grift-Camper

Oorlogsgasten
Vluchtelingen en krijgsgevangenen in Nederland
tijdens de eerste Wereldoorlog door Evelyn de Roodt

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	telefoon 035 - 6018965
Genealogie	: de heer W. Routers,	telefoon 035 - 6010169
Mondelinge geschiedenis:		
	de heer W.P. de Kam,	telefoon 035 - 5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie:		
	de heer H. Gerth,	telefoon 035 - 6016635
Contact Museum Oud Soest:		
	de heer A.J. van den Dijssel,	telefoon 035 - 6027238

De contributie bedraagt fl. 40,00 per jaar

Betaling is mogelijk : - op de postrekening van de penningmeester
Historische Vereniging Soest nr. 54 59 218
- dan wel op de bankrekening van de Vereniging bij
de Rabobank te Soest, rek.nr. 3599.02.235
(Giro van de bank: 21 27 75)

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.

Leden	fl. 5,00
Niet-leden	fl. 10,00

INHOUDSOPGAVE VOORJAARSNUMMER 2002

	Blz.
Kloostergebouw Cenakel gelukkig niet opgedoekt	1
Veefonds 1832	8
Pastoor Rademaker (deel 1)	11
Opmerkelijk: "Rijksweg"	21
Stadhuis op stelten	22
Opmerkelijk: "Brie is geen briezak"	30
Van oorsprong.....(deel 10)	30
Van de boekenplank	32

